

ВІДГУК

офіційного опонента Пристемського Олександра Станіславовича на дисертаційну роботу Карбівського Віктора Леонідовича на тему «Формування системи фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах повоєнного періоду», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами, темами

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується поєднанням глибоких структурних трансформацій, високої макроекономічної нестабільності та значного впливу воєнних і повоєнних викликів, що істотно змінюють умови функціонування суб'єктів господарювання. Особливо це стосується аграрного сектору, який виконує стратегічну роль у забезпеченні продовольчої безпеки, формуванні експортного потенціалу та підтриманні соціально-економічної стабільності держави. Водночас аграрні підприємства змушені діяти в умовах підвищеної невизначеності, що супроводжується зростанням фінансових ризиків, ускладненням доступу до капіталу, порушенням виробничо-логістичних процесів та нестабільністю інвестиційного середовища .

За таких обставин фінансова безпека набуває ключового значення як базова умова збереження платоспроможності, забезпечення безперервності діяльності та формування потенціалу розвитку аграрних підприємств. Водночас аналіз сучасних наукових підходів свідчить про відсутність цілісного бачення системи фінансової безпеки: існуючі дослідження здебільшого зосереджені на окремих її складових — фінансовій стійкості, ризик-менеджменті або антикризовому управлінні, що не дозволяє сформувати комплексний механізм її забезпечення.

Додаткового ускладнення набуває проблема фінансової безпеки в умовах цифрової трансформації економіки. З одного боку, цифрові технології відкривають нові можливості для підвищення прозорості фінансових процесів, оперативності управлінських рішень та ефективності моніторингу фінансових потоків. З іншого, вони формують нові види ризиків, пов'язаних із кіберзагрозами, технологічними збоями та нерівномірністю рівня цифрової адаптації підприємств, що потребує перегляду підходів до побудови системи фінансової безпеки.

Важливим аспектом, який потребує подальшого наукового осмислення, є врахування галузевої специфіки аграрного виробництва, зокрема сезонності, залежності від природно-кліматичних факторів, тривалості виробничих циклів та асинхронності інвестиційних процесів. Недостатня інтеграція цих характеристик у наявні методичні підходи обмежує можливості адекватної оцінки та ефективного управління фінансовою безпекою підприємств аграрної сфери.

Крім того, сучасні умови господарювання актуалізують необхідність урахування поведінкових аспектів прийняття фінансових рішень та ролі корпоративного управління, що безпосередньо впливають на рівень фінансової стійкості підприємств. Формування системи фінансової безпеки, здатної адаптуватися до умов воєнного та повоєнного періодів, вимагає поєднання традиційних фінансово-економічних інструментів із цифровими та поведінковими підходами.

Отже, актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю розроблення науково обґрунтованих теоретико-методичних і прикладних засад формування комплексної, адаптивної та ризик-орієнтованої системи фінансової безпеки аграрних підприємств, яка здатна забезпечити їх ефективне функціонування та розвиток в умовах повоєнного відновлення економіки.

Результати дисертаційної роботи використані при виконанні НДР «Державні запозичення в системі публічних фінансів» (державний

реєстраційний номер 0121U109588). Особистий внесок автора у виконання зазначеної теми полягає у здійсненні наукових розробок щодо формування комплексного підходу до вирішення проблем науково-методичного забезпечення процесу оцінювання фінансової безпеки підприємств (акт впровадження від 28.07.2025 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертаційній роботі Карбівського Віктора Леонідовича, є достатньо обґрунтованими та достовірними, що підтверджується логікою побудови дослідження, адекватністю застосованих методів і послідовністю викладення матеріалу в усіх розділах роботи.

У першому розділі дисертації обґрунтованість наукових положень забезпечується системним аналізом теоретико-методичних засад формування фінансової безпеки аграрних підприємств. Автором здійснено критичне узагальнення вітчизняних і зарубіжних наукових підходів до визначення сутності фінансової безпеки, її функціонального призначення та ролі в забезпеченні стійкого розвитку підприємств в умовах воєнного та повоєнного періодів. Особливу увагу приділено структуризації системи фінансової безпеки з урахуванням галузевої специфіки аграрного виробництва, що дозволило сформулювати цілісне бачення її компонентного складу та взаємозв'язків між ними. Достовірність висновків першого розділу підтверджується використанням широкого кола наукових джерел, а також логічною узгодженістю теоретичних узагальнень і сформованих авторських підходів.

У другому розділі дисертаційної роботи обґрунтованість і достовірність наукових результатів забезпечується застосуванням сучасного економіко-статистичного інструментарію та використанням офіційних даних державної статистики і фінансової звітності аграрних підприємств. Автором проведено комплексну діагностику фінансової безпеки аграрних підприємств, здійснено

аналіз тенденцій розвитку аграрного сектору та оцінено вплив внутрішніх і зовнішніх чинників на рівень фінансової стійкості. Використання інтегрального підходу, кластерного аналізу та економетричного моделювання дозволило ідентифікувати типові фінансові стани підприємств і виявити ключові закономірності їх функціонування. Отримані результати мають належне емпіричне підґрунтя та характеризуються логічною послідовністю і обґрунтованістю.

У третьому розділі дисертації наукова обґрунтованість результатів підтверджується розробленням концептуальних засад підвищення рівня фінансової безпеки аграрних підприємств у контексті повоєнного відновлення економіки. Запропоновані напрями вдосконалення системи фінансової безпеки базуються на узагальненнях теоретичних положень першого розділу та результатах аналітичних досліджень другого розділу, що забезпечує їх внутрішню узгодженість. Особливістю є врахування ролі цифрових технологій, ризик-орієнтованого підходу та поведінкових аспектів прийняття фінансових рішень. Достовірність отриманих результатів забезпечується адекватністю використаного методичного інструментарію та їх прикладною спрямованістю.

Загалом висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, є логічним результатом проведеного теоретичного та емпіричного дослідження, характеризуються внутрішньою узгодженістю, науковою обґрунтованістю та практичною значущістю. Їх достовірність підтверджується апробацією основних положень у наукових публікаціях, зокрема у фахових виданнях, а також їх обговоренням на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Карбівського Віктора Леонідовича є достатньо обґрунтованими та достовірними, що дозволяє розглядати їх як надійну теоретико-методичну та прикладну основу для формування і вдосконалення системи фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах воєнного та

повоєнного періодів, а також підвищення ефективності управління їх фінансовою стійкістю в сучасному економічному середовищі.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Достовірність наукових результатів і висновків дисертаційної роботи забезпечується чітко сформованою методологічною основою дослідження та застосуванням комплексу загальнонаукових, спеціальних економічних і економіко-математичних методів. Для досягнення поставленої мети використано системний підхід до дослідження фінансової безпеки як багатокомпонентної динамічної системи, методи наукової абстракції, індукції та дедукції, структурно-логічний і порівняльний аналіз, а також економіко-статистичні та економетричні методи. Зокрема, застосування аналізу головних компонент, кластерного аналізу (k-means) і регресійного моделювання для панельних даних забезпечило можливість комплексної оцінки рівня фінансової безпеки аграрних підприємств та виявлення ключових факторів її формування.

Використаний методичний інструментарій дозволив здійснити всебічний аналіз сучасного стану фінансової безпеки аграрних підприємств, враховуючи специфіку їх функціонування в умовах воєнного та повоєнного періодів, а також вплив макроекономічних і галузевих чинників. Це дало змогу не лише об'єктивно оцінити рівень фінансової стійкості підприємств, але й ідентифікувати латентні фактори фінансових ризиків, здійснити типологізацію підприємств за рівнем фінансової безпеки та обґрунтувати напрями її підвищення з урахуванням сучасних викликів цифрової трансформації економіки.

Наукова новизна та висновки дисертаційної роботи характеризуються чіткістю, логічною послідовністю та аргументованістю. Структура дослідження є внутрішньо узгодженою: теоретичні положення першого розділу логічно розвиваються в аналітичних результатах другого розділу та знаходять практичне відображення у розроблених рекомендаціях третього

розділу. Це свідчить про системність дослідження, комплексний підхід до вирішення поставлених завдань і належний рівень обґрунтованості отриманих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні актуального наукового завдання, що полягає у поглибленні теоретико-методичних засад та розробленні практичних рекомендацій щодо формування системи фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах повоєнного періоду. Запропонований підхід базується на інтеграції сучасних методів кількісного аналізу, врахуванні галузевої специфіки аграрного виробництва, а також поєднанні цифрових і біхевіористичних аспектів управління фінансовою безпекою, що відрізняє його від традиційних підходів.

Серед найбільш вагомих елементів наукової новизни слід відзначити розроблення комплексного методичного підходу до оцінювання фінансової безпеки підприємств, удосконалення структурної моделі фінансової безпеки шляхом включення корпоративної та біхевіористичної складових, а також обґрунтування економіко-організаційної моделі її забезпечення з урахуванням викликів цифрової трансформації. Запропоновані підходи дозволяють підвищити точність діагностики фінансового стану підприємств, забезпечити своєчасне виявлення фінансових дисбалансів та сформулювати адаптивні механізми управління фінансовою безпекою.

У науково-практичному аспекті слід відзначити можливість використання отриманих результатів у діяльності органів державного управління та аграрних підприємств, зокрема при формуванні механізмів оцінювання фінансової безпеки, управління фінансовими ризиками та розробленні стратегій підвищення фінансової стійкості в умовах нестабільного економічного середовища.

Повнота викладу наукових результатів дисертації підтверджується їх апробацією у наукових публікаціях і матеріалах конференцій. Основні положення дисертаційного дослідження відображено у 16 наукових працях, серед яких статті у фахових виданнях України, публікація у виданні, що

індексується в міжнародній наукометричній базі Scopus, а також матеріали міжнародних науково-практичних конференцій. Опубліковані праці охоплюють ключові результати всіх розділів дисертації, що свідчить про належний рівень апробації отриманих результатів та завершений характер проведеного дослідження.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Викладені у дисертаційній роботі наукові положення, висновки та рекомендації доведено до рівня практичних пропозицій і науково-методичних підходів, що можуть бути використані у діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання при формуванні та реалізації політики забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення економіки.

Окремі результати дисертаційного дослідження впроваджено у практичну діяльність органів публічного управління, зокрема Управління агропромислового розвитку Київської обласної державної (військової) адміністрації, де вони використовуються для удосконалення аналітичного забезпечення діяльності та підвищення якості оцінювання фінансової стійкості аграрних підприємств регіону (довідка № 7445/29.01.01/01.2025 від 10.12.2025 р.).

Практичне застосування отримали також розроблені в дисертації підходи в діяльності суб'єктів господарювання. Зокрема, економіко-організаційна модель забезпечення фінансової безпеки аграрного підприємства використовується в ТОВ «Сігнет Холдинг» для своєчасного виявлення фінансових дисбалансів, підвищення ефективності управлінських рішень та зміцнення фінансової стійкості в умовах нестабільного економічного середовища (довідка № 25–19 від 26.12.2025 р.). Методичні підходи до кількісної оцінки впливу зовнішніх і внутрішніх загроз на фінансову безпеку підприємств застосовуються у діяльності ТОВ «КОНСТРАКШН МАШИННЕРІ» (довідка № 1034/25 від 18.11.2025 р.), а

запропонована модель багаторівневого управління фінансовою безпекою з урахуванням викликів цифрової трансформації впроваджена в діяльність аграрної компанії ІМК (довідка № KB 01-06-23 від 05.01.2026 р.).

Отримані результати мають практичну спрямованість, можуть бути використані у системі управління фінансовою безпекою аграрних підприємств та сприяють підвищенню їх фінансової стійкості, адаптивності до кризових умов і ефективності функціонування в умовах сучасних економічних викликів.

Дотримання принципів академічної доброчесності

За результатами аналізу поданих матеріалів дисертаційної роботи Карбівського Віктора Леонідовича не виявлено порушень принципів академічної доброчесності. Усі використані в дисертації наукові джерела, нормативно-правові акти та аналітичні матеріали належним чином процитовані й відображені у списку використаних джерел.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, мають самостійний характер, є логічно обґрунтованими та базуються на репрезентативній теоретичній і емпіричній базі. Запозичення ідей та результатів інших авторів здійснено з дотриманням вимог чинного законодавства України у сфері авторського права та внутрішніх нормативних документів закладу вищої освіти щодо забезпечення академічної доброчесності.

Дисертаційна робота виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності, а рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій є достатнім для визнання результатів дослідження коректними та науково значущими.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертаційної роботи засвідчив їх повну змістову та структурну відповідність. В анотації коректно відображено ключові компоненти дисертаційного дослідження, зокрема мету, об'єкт і предмет, завдання, положення наукової новизни, а також висновки до окремих розділів і загальні висновки роботи.

Зміст анотації відтворює основні ідеї дисертаційного дослідження, використаний методологічний підхід та способи аргументації наукових положень, забезпечуючи цілісне уявлення про логіку та результати дослідження. Анотація не містить положень чи результатів, які не були б представлені у тексті дисертації, що свідчить про її коректність та відповідність змісту основної роботи.

Дисертаційна робота та оприлюднена анотація оформлені відповідно до Вимог до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами), зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 3 лютого 2017 року за № 155/30023.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу в цілому, слід відзначити окремі положення, які мають дискусійний характер і можуть бути предметом подальшого наукового обговорення:

1. Запропонований автором комплексний методичний підхід до оцінювання фінансової безпеки аграрних підприємств, що поєднує інтегральний індекс, кластерний аналіз та економетричне моделювання, є науково обґрунтованим і сучасним. Водночас доцільним видається більш детальне розкриття питання чутливості отриманих результатів до вибору вихідних показників і вагових коефіцієнтів, а також можливостей адаптації методики для підприємств різного масштабу та організаційно-правових форм.

2. У дисертації значну увагу приділено ролі цифрових технологій у формуванні системи фінансової безпеки аграрних підприємств. Разом з тим потребує подальшого уточнення питання економічної доцільності та ефективності впровадження цифрових інструментів для малих і середніх аграрних підприємств з обмеженими фінансовими ресурсами, зокрема в частині оцінювання витрат і очікуваних результатів цифрової трансформації.

3. Запропоновані напрями підвищення рівня фінансової безпеки аграрних підприємств у контексті повоєнного відновлення економіки є логічно обґрунтованими. Водночас дискусійним залишається питання їх

практичної реалізації з урахуванням високої невизначеності макроекономічного середовища, нестабільності фінансових ринків та обмеженості інвестиційних ресурсів, що може впливати на швидкість і масштаби впровадження запропонованих заходів.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер і не знижують загальної наукової та практичної цінності дисертаційної роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертаційна робота на тему «Формування системи фінансової безпеки аграрних підприємств в умовах повоєнного періоду» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретичному, методичному та прикладному рівнях.

Актуальність обраної теми, обґрунтованість наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, їх достовірність, наукова новизна, а також повнота викладу результатів у наукових публікаціях свідчать про високий рівень наукової підготовки здобувача та ґрунтовність проведеного дослідження. Отримані результати логічно випливають із поставленої мети та завдань і мають як теоретичне, так і практичне значення для розвитку фінансової науки та підвищення ефективності управління фінансовою безпекою аграрних підприємств.

Результати дисертаційної роботи спрямовані на вирішення актуального наукового завдання у галузі знань 07 «Управління та адміністрування», що полягає у поглибленні теоретико-методичних засад та розробленні науково-практичних рекомендацій щодо формування системи фінансової безпеки аграрних підприємств з урахуванням викликів воєнного та повоєнного періодів, а також процесів цифрової трансформації економіки.

Дисертаційна робота відповідає спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами та

доповненнями), а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами та доповненнями).

З огляду на викладене, дисертаційна робота Карбівського Віктора Леонідовича заслуговує на позитивну оцінку, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеню доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук,
професор, професор кафедри
підприємництва, обліку
та фінансів ХДАЕУ

Олександр ПРИСТЕМСЬКИЙ

Підпис д.е.н. Олександра ПРИСТЕМСЬКОГО
засвідчую начальник відділу кадрів ХДАЕУ

Юлія ЯВОРСЬКА